

تبیین مدل مفهومی شهری برای همه، با تأکید بر اصول اجتماعی، در جهت رسیدن به توسعه پایدار شهری

نرگس سادات رضوی^{*۱}

۱- دانشجوی دکتری شاخص پژوه Archi7023@yahoo.com

چکیده

گسست در ساختار فضایی - اجتماعی شهرها در روند برنامه‌های توسعه‌ای حاضر، رشد فزاینده شهرنشینی و تغییر در ماهیت و پیچیدگی مسائل شهری، موجب ناکارآمدی برنامه‌ریزی و مدیریت شهری در مقیاس کلان شده است. این امر ضرورت توجه به سطوح پایین‌تر و داشتن نگاه از پایین به بالا را به منظور حل پایدار مسائل شهری، بیش از پیش آشکار ساخته است. در این راستا توجه به بعد اجتماعی توسعه پایدار به عنوان دارایی که در میان اجتماعات این سکونتگاه‌ها جاری است، راه‌حلی مناسب برای دستیابی به مؤلفه‌های توسعه پایدار به شمار می‌آید. لذا هدف پژوهش حاضر تبیین مدل مفهومی بعد اجتماعی و مؤلفه‌های آن در جهت رسیدن به توسعه پایدار شهری است. نتایج حاکی از آن است که مؤلفه‌های تأثیرگذار بر بعد اجتماعی در سه گروه سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، ارزش‌های اجتماعی، امنیت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، آگاهی و شناخت، انسجام اجتماعی، سرمایه فرهنگی)، مشارکت اجتماعی (همکاری، همیاری، همبستگی، انطباق، سازگاری، پذیرش، انقیاد، شیفتگی، ایفای نقش‌های اجتماعی، انجام وظایف) و عدالت اجتماعی (کار و تلاش مضاعف، ایجاد درآمد و ارزش افزوده بیشتر، پس انداز و انباشت ثروت، سرمایه‌گذاری مجدد و افزایش درآمد)، از جمله مؤلفه‌های تأثیرگذار در جهت افزایش پایداری اجتماعی در جهت رسیدن به توسعه پایدار شهری می‌باشند، که باید مورد توجه قرار گیرند. نظرات و پیشنهادهای بیان شده کاربردی بوده و می‌تواند راهبردی برای آگاهی طراحان نسبت به چگونگی تأثیر بعد اجتماعی در جهت رسیدن به توسعه پایدار شهری و ایجاد شهری برای همه را فراهم آورد.

کلیدواژه‌ها: توسعه پایدار، پایداری اجتماعی، عدالت اجتماعی، مشارکت اجتماعی، سرمایه اجتماعی.

۱. مقدمه

تمامی کشورها و جمعیت‌ها به دنبال توسعه‌اند، و هر یک به طریقی برای رسیدن به توسعه برنامه‌ریزی می‌کنند. بنابراین توسعه را می‌توان پدیده‌ای انسانی قلمداد کرد که در سایه تلاش و بهره‌وریهای بهینه انسان‌ها در یک فضای جغرافیایی شکل می‌گیرد (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۰).

از طرف دیگر امروزه قریب به نیمی از جمعیت جهان در شهرها زندگی می‌کنند. این دگرگونی عظیم در واقع نتیجه‌ای از رشد و توسعه صنعتی در جهان است که موجب تشدید فعالیت‌های آلوده کننده در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ گردید. هم‌گامی توسعه شهری و صنعتی شدن از یک سو و رشد شهرنشینی در سال‌های اخیر از سوی دیگر، پیامدهای زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی متعددی را در پی داشت (نوابخش، ۱۳۸۸: ۳۸).

دیدگاه مبتنی بر بعد اجتماعی این رویکرد، با تکیه بر اصل عدالت اجتماعی یا برابری درون نسلی، مفهوم پایداری را وارد پژوهش‌ها و تحلیل‌ها در سطوح پایین سازمان فضایی شهرها، یعنی مناطق و حوزه‌های اجتماعی شهری می‌کند (علوی تبار، ۱۳۸۷: ۱۲). از آنجایی که مسائل و مشکلات امروز شهرها، تا حدی جلوتر از تصمیم سازان و برنامه‌ریزان شهری در